

Onur DODANLI
AFAD Uzmanı

AFET DURUMUNDA

Ülkelerin İstihbarat Faaliyetleri ve Yaşanabilecek Sorunlar

Doğal afetler hem insani yardım hem de ulusal güvenlik boyutlarını içeren geniş kapsamlı olaylardır. Deprem, sel ve orman yangını gibi afetler fiziki altyapıya zarar vermekle kalmaz aynı zamanda toplumsal huzuru ve devletlerin egemenliğini tehdit ederek güvenlik zafiyetlerini artırır. Bu tür durumlar devletlerin kriz anında hızlı ve etkin hareket edebilmesi için istihbarat faaliyetlerini önemli hale getirir. Afet yönetiminde istih-

barat faaliyeti sadece ulusal güvenliği sağlamakla kalmaz aynı zamanda uluslararası yardım ve iş birliği süreçlerinde de hayati bir rol oynar.

AFET YÖNETİMİ VE İSTİHBARATIN ROLÜ

Afet yönetimi, devletlerin kriz anında etkin bir müdahale yapabilmesi ve toplumsal düzenin korunması için stratejik bir süreçtir. Bu süreçte

istihbarat birimleri ve yaptıkları faaliyetler hayati bir rol oynar.

Afet öncesinde; istihbarat birimleri potansiyel risklerin tespitinden ve analiz edilmesinden sorumludur. Özellikle doğal afetlerin öngörülebilir etkileri ve olası tehditlerin değerlendirilmesi istihbaratın temel görevlerinden biridir. Deprem, sel, orman yangını gibi doğal afetlerin yanı sıra bu afetlerin neden olabileceği sosyal ve ekonomik sorunlar da

Afetler sırasında kritik altyapılara yönelik siber saldırılar güvenlik açıklarına neden olabilir. İstihbarat birimleri, bu tür tehditlere karşı proaktif olmalıdır.

istihbarat birimlerinin radarında yer alır. Afet öncesi yapılan istihbarat çalışmaları hem hükümetlerin hem de yerel otoritelerin önleyici tedbirler almasına yardımcı olur.

Afet sırasında; istihbarat birimleri sahadaki durumu izleyerek kritik bilgileri yetkililere sağlar. Bu bilgiler kurtarma ve yardım ekiplerinin yönlendirilmesinde, afetin yarattığı güvenlik tehditlerinin tespit edilmesinde ve müdahalenin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesinde kullanılır. Afetin yol açtığı kaos ortamında, koordinasyonun sağlanması ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılması büyük önem taşır. Bu noktada istihbarat birimleri hangi bölgelerin en çok etkilendiği, insani yardımların nerelere ulaştırılması ve güvenlik açısından hangi önlemlerin alınması gerektiği gibi hayati bilgileri sunarak karar alma süreçlerini hızlandırır.

Afet sonrasında; istihbaratın rolü kritik altyapıların korunması ve yeniden inşası sürecinde devam etmektedir. Enerji hatları, su kaynakları, ulaşım ağları gibi altyapıların güvenliği, toplumsal düzenin yeniden tesis edilmesi için gereklidir. İstihbarat birimleri, altyapıların korunması için stratejik bilgi sağlar ve yeniden yapılanma süreçlerinde devletlerin güvenlik açıklarını kapatmasına yardımcı olur. Ayrıca afet sonrası toplumsal huzurun sağlan-

masında da istihbarat stratejik bir öneme sahiptir. Halkın ihtiyaçlarının doğru tespit edilmesi ve olası sosyal patlamaların önlenmesi için istihbarat verileri kullanılır. Bu sayede afetin yarattığı kısa ve uzun vadeli etkilerle mücadelede daha etkili bir planlama yapılabilir.

AFETLERDE İSTİHBARAT FAALİYETLERİNİN KAPSAMI

Afetlerde istihbarat faaliyetleri sadece askeri ve güvenlik tehditlerini izlemekle sınırlı değildir. İnsani yardım süreçlerinden, altyapıların korunmasına kadar geniş bir yelpazede faaliyetler yürütülür.

- **Tehdidin Tespiti ve Önlenmesi:** Afetler sırasında ülkeler güvenlik tehditlerine karşı savunmasız hale gelir. Bu durum terör örgütleri veya suç şebekeleri gibi aktörlerin devreye girmesine olanak tanır. İstihbarat birimleri bu tür tehditleri önceden tespit etmeye çalışır.
- **Terör ve Suç Tehditlerinin İzlenmesi:** Afet bölgelerinde güvenlik açığı oluşması, özellikle terör örgütleri için büyük bir fırsat yaratır. Örneğin, 2011 Japonya depremi ve tsunami sırasında Japon Hükümeti nükleer santrallerin güvenliğine odaklanırken ulusal güvenlik tehditlerine karşı da istihbarat birimlerini devrede tutmuştur.
- **Ulusal Güvenlik Açıklarının Belirlenmesi:** Afetler sırasında devletin savunma sistemleri geçici olarak zayıflayabilir. Bu tür durumlarda istihbarat birimlerinin bu zafiyetleri önceden belirlemesi ve koruma önlemleri alması büyük önem taşır. Fukushima nükleer felaketi bu tür zafiyetlerin tespit edilip önlenmesinde uluslararası işbirliğinin nasıl etkili olabileceğine dair iyi bir örnek sunmaktadır.

- **Altyapıların Korunması:** Deprem ve sel gibi doğal afetler, elektrik, su, sağlık sistemleri ve iletişim altyapılarını tahrip edebilir. Kritik altyapıların zarar görmesi ülkelerin savunmasız hale gelmesine neden olabilir. 2021 yılında Avrupa'da yaşanan büyük sel felaketi, birçok ülkenin iletişim ve enerji altyapısını devre dışı bırakmıştır. Bu süreçte istihbarat birimleri altyapının korunması için stratejik bilgi sağlama görevini üstlenmiştir.
- **Sağlık ve İletişim Sistemlerinin Korunması:** Sağlık ve iletişim sistemlerinin afetler sırasında ayakta kalması halkın güvenliği açısından hayati önem taşır. 2020 Avustralya orman yangınları, iletişim sistemlerinin afet anında korunmasının ne kadar kritik olduğunu gözler önüne sermiştir.

İSTİHBARAT FAALİYETLERİ KAPSAMINDA AFETLERDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Afetler sırasında yürütülen istihbarat faaliyetleri önemli faydalar sağlasa da bu süreçte bazı ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır.

- **Koordinasyon Eksikliği:** Afet anında yerel ve uluslararası aktörler arasındaki koordinasyon eksikliği, müdahalelerin gecikmesine ve güvenlik açıklarının artmasına yol açabilir. 2010 Haiti depremi sırasında birçok ülkenin yardım ekipleri koordinasyon sorunu yaşamış ve bu da afet yönetimini zorlaştırmıştır.
- **Bilgi Paylaşımı Eksiklikleri:** Afetlerde doğru bilginin zamanında paylaşılmaması güvenlik tehditlerinin artmasına ve kriz yönetiminde başarısızlıklara neden olabilir. 2021 Avrupa'da yaşanan sel felaketi sırasında, birçok istihbarat birimi arasında bilgi paylaşımındaki eksiklikler

kurtarma çalışmalarının etkinliğini azaltmıştır.

- **Veri Toplama ve Analiz Zorlukları:** Afet bölgelerinde altyapının zarar görmesi, veri toplama ve analiz sürecini zorlaştırır. İstihbarat birimlerinin doğru verilere hızlıca ulaşamaması afet yönetiminde aksamalara yol açabilir. Altyapının büyük zarar gördüğü afetlerde veri toplama sistemleri de zarar görebilir.
- **Sahada Doğru Verilere Erişim Sorunları:** Afet bölgelerinde sahada toplanan verilerin doğruluğu kriz yönetiminin etkinliği açısından hayati öneme sahiptir. Ancak bu süreçte toplanan verilerin doğruluğuna dair sorunlar, kriz yönetimini olumsuz etkileyebilir.
- **Siber Güvenlik Tehditleri:** Afetler sırasında kritik altyapılara yönelik siber saldırılar güvenlik açıklarına neden olabilir. İstihbarat birimleri, bu tür tehditlere karşı proaktif olmalıdır. Afetler sırasında siber saldırılar devletlerin kriz yönetim kapasitesini olumsuz etkileyebilir. Porto Riko'da 2017 yılında yaşanan Maria Kasırgası bu tür saldırılara karşı savunmanın ne kadar zor olduğunu göstermiştir.

İNSANİ YARDIM FAALİYETLERİ VE İSTİHBARAT TOPLAMA DURUMU

Doğal afetler sırasında insani yardım operasyonları çoğunlukla hızla organize edilir ve dünya genelinde çeşitli ülkelerden gelen yardım kuruluşları, STK'lar, devletler ve uluslararası örgütler afet bölgesine giriş yapar. Ancak bu süreçte insani yardımların yalnızca yardım amaçlı olmadığı, bazı durumlarda gizli istihbarat faaliyetleri için de bir örtü görevi gördüğü iddiaları sıkça gündeme gelmektedir. Özellikle jeopolitik açıdan stratejik bölgelerde meydana gelen afetler, bu tür faaliyetler için ortam oluşturabilir.

İstihbarat personeli afet bölgesine arama kurtarma ekipleri, sağlık görevlileri ya da insani yardım çalışanları adı altında giriş yaparak bölgedeki politik, ekonomik ve güvenlik dinamiklerini gözlemleme fırsatı bulabilir. Bu tür durumlar hem yardımların güvenliği ve etkinliği hem de ulusal güvenlik açısından önemlidir. Örneğin 2010 Haiti depremi sırasında birçok ülkenin insani yardım adı altında Haiti'ye istihbarat personeli gönderdiği ve bu kişilerin hem yerel güvenlik tehditlerini izle-

diği, hem de Haiti'nin politik ve ekonomik durumunu analiz ettiği iddia edilmiştir. Bu istihbarat faaliyetlerinin bir kısmı, bölgedeki terör tehditlerini ve organize suç faaliyetlerini izlemek amacıyla yürütülürken diğer kısmı daha uzun vadeli politik ve ekonomik çıkarlar doğrultusunda bilgi toplamayı amaçlamış olabilir.

Bu tür operasyonlar, insani yardımların güvenilirliği konusunda bazı etik sorunları da beraberinde getirir. İnsani yardım operasyonlarının tarafsız ve yalnızca yardım amacıyla yürütüldüğüne dair genel bir güven vardır. Ancak bu güven, yardımların istihbarat amaçlı kullanılmasıyla zedelenebilir ve yerel halkın ve uluslararası toplumun yardımlara karşı duyduğu güveni sarsabilir. Aynı zamanda yardım çalışanlarının güvenliği de risk altına girebilir; çünkü insani yardım ekipleri arasında istihbarat personelinin bulunduğuna dair şüpheler, bu ekiplerin hedef haline gelmesine neden olabilir.

İnsani yardım ve istihbarat faaliyetlerinin bu tür karmaşık etkileşimi, uluslararası kriz ve afet yönetiminde dikkatle ele alınması gereken bir konudur. İstihbarat birimleri afet bölgelerinde önemli stratejik bilgiler toplayabilirken bu durumun insani yardımların doğrudan güvenliğini ve etkinliğini nasıl etkilediği konusunda tartışmalar devam etmektedir. Yardım ve istihbarat faaliyetlerinin dengesi hem uluslararası ilişkiler hem de etik boyutuyla önemli bir hassasiyeti beraberinde getirir.

• Arama Kurtarma Ekipleri Kapasitesinde İstihbarat Faaliyetleri:

Arama kurtarma ekipleri afet bölgelerinde hayati bir rol oynamaktadır. Ancak bazı durumlarda bu ekiplerin içinde yer alan istihbarat personelinin stratejik bilgi topladığı iddiaları gündeme gelmektedir. 2010 Haiti depremi sırasında arama kurtarma ekip-

Afetler devletlerin savunmasız olduğu anlarda istihbarat birimlerine daha fazla ihtiyaç duymalarına neden olurken aynı zamanda bu faaliyetler sırasında koordinasyon, veri toplama ve etik sorunlar gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalınmaktadır.

leri aracılığıyla bölgeye giren bazı istihbarat görevlilerinin bu tür faaliyetlerde bulunduğu öne sürülmüştür.

- **Sağlık Ekipleri Kapsamında İstihbarat Faaliyetleri:** Sağlık ekipleri afet bölgelerinde insani yardım sağlamaktadır. Ancak bu ekiplerin içinde yer alan istihbarat görevlilerinin sağlık hizmeti sunmanın yanı sıra istihbarat toplama faaliyetleri yürüttüğü iddiaları insani yardımların güvenilirliğini sorgulatan bir durum oluşturur. Katrina Kasırgası sırasında bu tür faaliyetlerin yürütüldüğü iddiaları uluslararası kamuoyunda geniş yankı bulmuştur.

İSTİHBARAT FAALİYETLERİ SIRASINDA YAŞANABİLECEK ETİK SORUNLAR VE MAHREMİYET İHLALLERİ

Afetler sırasında yapılan istihbarat faaliyetleri etik sorunları da beraberinde getirir. Özellikle geniş çaplı veri toplama ve izleme süreçleri, bireysel hak ve özgürlükler açısından

riskler doğurabilir. Kriz zamanlarında artan güvenlik kaygıları devletlerin bireysel mahremiyete yönelik müdahaleleri için bir gerekçe olarak kullanılabilir. Bununla birlikte devletlerin aşırı gözetim uygulamaları uzun vadede kamuoyunda güven sorunlarına yol açabilir.

- **Kişisel Verilerin Toplanması ve Kullanılması:** Doğal afetler sırasında devletler geniş çaplı veri toplama faaliyetlerine başvurabilir. Kişisel verilerin toplanması ve izlenmesi, afet sonrası güvenliğin sağlanması için önemli olabilir ancak bu verilerin nasıl kullanıldığına dair şeffaflık eksikliği etik sorunlara yol açabilir. 2010 Haiti depremi sonrasında uluslararası yardım ekiplerinin kişisel verileri izinsiz topladığı ve bu verilerin gelecekte başka amaçlar için kullanıldığı iddiaları insani yardım süreçlerine dair endişeleri artırmıştır. Toplanan verilerin korunması ve yalnızca belirli amaçlar için kullanılması gerektiği uluslararası hukuk ve etik ilkeler açısından büyük önem taşır.
- **Toplu Gözetim Faaliyetleri ve Mahremiyet İhlalleri:** Toplu gözetim faaliyetleri, bir devletin ya da kuruluşun geniş bir topluluk ya da nüfus üzerinde izleme, gözlem yapma ve veri toplama faaliyetlerini içeren uygulamalardır. Bu faaliyetler genellikle bireylerin telefon görüşmeleri, internet aktiviteleri, sosyal medya kullanımları, elektronik posta içerikleri, lokasyon bilgileri ve diğer kişisel verileri gibi geniş çaplı bilgilerin toplanmasını ve analiz edilmesini kapsar. Toplu gözetim genellikle ulusal güvenlik, terörizmle mücadele, suç önleme veya kamu düzenini koruma gerekçeleriyle yapılır. Ancak bu tür faaliyetler mahremiyetin ihlali, bireysel özgürlüklerin kısıtlanması ve devletin aşırı güç kullanımı gibi etik ve hukuki sorunlar doğurabilir. Özellikle kriz ya da afet dönemlerinde devletlerin güvenlik gerekçesiyle daha fazla gözetim yapması ve kişisel verileri toplaması, bireylerin özel yaşamlarının ihlal edilmesine yol açabilir. Afetler sırasında devletlerin güvenliği sağlamak amacıyla toplu gözetim faaliyetlerini artırdığı bilinmektedir. Bu tür gözetim faaliyetleri bireylerin özel yaşamlarına müdahale anlamına gelebilir ve uzun vadede özgürlükler üzerinde kısıtlayıcı etkiler oluşturabilir. Katrina Kasırgası sonrasında ABD’de yapılan toplu gözetim faaliyetleri halkın mahremiyetine yönelik ciddi endişelere yol açmış ve bu durum insani yardımların nasıl yönetileceği konusundaki tartışmaları da alevlendirmiştir. Devletlerin afet sırasında aldığı güvenlik önlemleri ile bireysel haklar arasında denge kurulması gerektiği açıktır.

nımı gibi etik ve hukuki sorunlar doğurabilir. Özellikle kriz ya da afet dönemlerinde devletlerin güvenlik gerekçesiyle daha fazla gözetim yapması ve kişisel verileri toplaması, bireylerin özel yaşamlarının ihlal edilmesine yol açabilir. Afetler sırasında devletlerin güvenliği sağlamak amacıyla toplu gözetim faaliyetlerini artırdığı bilinmektedir. Bu tür gözetim faaliyetleri bireylerin özel yaşamlarına müdahale anlamına gelebilir ve uzun vadede özgürlükler üzerinde kısıtlayıcı etkiler oluşturabilir. Katrina Kasırgası sonrasında ABD’de yapılan toplu gözetim faaliyetleri halkın mahremiyetine yönelik ciddi endişelere yol açmış ve bu durum insani yardımların nasıl yönetileceği konusundaki tartışmaları da alevlendirmiştir. Devletlerin afet sırasında aldığı güvenlik önlemleri ile bireysel haklar arasında denge kurulması gerektiği açıktır.

- **Devletin Aşırı Güç Kullanımı:** Afetler sırasında devletlerin aldığı güvenlik önlemleri halkın güvenliğini ve toplumsal düzeni koruma amacı taşır. Ancak, bu tür durumlarda alınan tedbirlerin aşırıya kaçması, devletin yetkilerini suiistimal etmesi ve bireysel özgürlüklerin kısıtlanması gibi sorunlarla karşılaşılabilir. Aşırı güç kullanımı, özellikle olağanüstü hâl ilan edilen durumlarda devletlerin daha sert tedbirler almasına ve vatandaş haklarının kısıtlanmasına neden olabilir.

ULUSLARARASI İŞ BİRLİĞİ VE İSTİHBARAT PAYLAŞIMI SORUNLARI

Afetler uluslararası iş birliğinin önemini ortaya çıkaran durumlardır. Ancak afet sırasında istihbarat paylaşımında yaşanan eksiklikler, ulusal

güvenlik endişeleri ve ülkeler arası güvensizlik, iş birliği süreçlerini zorlaştırabilir.

- Ülkeler Arasında Güven Eksikliği: Afetler sırasında birçok ülke insani yardım gönderirken aynı zamanda bu süreçlerde istihbarat toplama faaliyetlerini de yürütür. Bu durum, ülkeler arasında güven sorunlarına yol açabilir. 2004 Hint Okyanusu Tsunamisi sonrasında bazı ülkeler yardım ekiple riyle birlikte istihbarat personeli

gönderdiği iddialarıyla karşı karşıya kalmış ve bu durum afet bölgesindeki ülkeler arasında güven sorunlarına neden olmuştur. İstihbarat paylaşımında şeffaflığın sağlanamaması uluslararası yardım operasyonlarının etkinliğini zayıflatır.

- **Hassas Bilgilerin Paylaşımı ve Etkileri:** Afetler sırasında toplanan hassas bilgiler, afet sonrası yeniden yapılanma ve güvenlik süreçleri için kritik öneme sa-

hiptir. Ancak bu bilgilerin paylaşılması konusunda yaşanan çekinceler uluslararası iş birliğini zayıflatır. Örneğin, 2011 Japonya'daki Fukushima nükleer santral felaketi sırasında, bazı ülkeler, nükleer santralle ilgili kritik bilgileri paylaşmaktan kaçınmış ve bu durum, uluslararası yardım operasyonlarının hızını olumsuz etkilemiştir. Hassas bilgilerin nasıl ve kiminle paylaşılacağı, afet yönetimi açısından önemli bir sorundur.

SONUÇ

Afetlerde istihbarat faaliyetleri hem ulusal güvenliğin sağlanması hem de insani yardımların etkili bir şekilde yönetilmesi açısından stratejik bir rol oynamaktadır. Afetler devletlerin savunmasız olduğu anlarda istihbarat birimlerine daha fazla ihtiyaç duymalarına neden olurken aynı zamanda bu faaliyetler sırasında koordinasyon, veri toplama ve etik sorunlar gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalınmaktadır. İstihbaratın etkili kullanımı hem tehditlerin önceden tespit edilmesi hem de afet sonrası yeniden yapılanmanın hızlı ve güvenli bir şekilde gerçekleştirilmesine katkı sağlar.

Ancak afetlerde istihbarat faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında yaşanan etik sorunlar ve mahremiyet ihlalleri devletlerin vatandaşlarıyla olan güven ilişkisini zedeleyebilir. İnsani yardım operasyonlarına istihbarat faaliyetlerinin dâhil edilmesi yardımların güvenilirliği ve tarafsızlığı konusunda soru işaretleri yaratmaktadır. Bu durum uluslararası kamuoyunda insani yardımların meşruiyetine zarar verebilir ve insani yardım çalışanlarının güvenliğini tehlikeye atabilir.

Uluslararası iş birliği ve istihbarat paylaşımı ise afet yönetiminde önemli bir unsur olmakla birlikte, ülkeler arasındaki güven eksikliği ve hassas bilgilerin paylaşımındaki çekinceler bu süreci zorlaştırmaktadır. Ülkeler arasındaki bilgi paylaşımı ve iş birliği, afet yönetiminin etkinliği açısından büyük önem taşımaktadır. Afet bölgelerindeki güvenlik faaliyetlerinin giderilmesi ve toplumsal düzenin yeniden sağlanması için istihbaratın uluslararası bir perspektiften ele alınması gerekmektedir.

Uluslararası yardımları koordine etmek amacıyla istihbarat eğitimi almış bir ekibin görevlendirilmesi gerekmektedir. Bu sürecin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için önceden eğitim ve planlama faaliyetlerinin yapılması büyük önem taşımaktadır.

Sonuç olarak afetlerde istihbarat faaliyetleri hızla değişen kriz koşullarında stratejik bir rol oynamakta ancak bu süreçte yaşanan etik ve operasyonel sorunlar dikkatle ele alınması gereken konular arasında yer almaktadır. Etkili bir afet yönetimi için istihbarat faaliyetlerinin doğru şekilde yürütülmesi ve uluslararası iş birliğiyle desteklenmesi afetin kısa ve uzun vadeli etkilerini en aza indirmede hayati öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2024). Afet Terimleri Sözlüğü- Afet Kavramı.
- Dodanlı, O. (2024). Afetlerde Kamu Güvenliği ve Kolluk Kuvvetlerinin Önemi. İdarecinin Sesi Dergisi, Ocak-Şubat 2024, Sayı:217
- Gordon, J. (2020). Technology and Intelligence in Disaster Response. Oxford University Press.
- Harris, M. (2021). "The Ethical Boundaries of Intelligence in Crisis". Journal of Emergency Management, 14(3), 45-59.
- Johnson, R., & Lee, S. (2012). International Cooperation in Disaster Intelligence. Routledge.
- Parker, R. (2006). Intelligence and Disaster Response: Lessons from Hurricane Katrina. Cambridge University Press.
- Parker, R. (2018). Cybersecurity in Crisis Situations: The Case of Hurricane Maria in Puerto Rico. Palgrave Macmillan.
- Smith, A. (2010). Security Threats in Post-Disaster Environments: The Haiti Earthquake. Springer.
- Taylor, G. (2021). "Big Data and AI in Disaster Response". Tech and Society Review, 25(1), 22-38.
- Thompson, H. (2015). Tsunami Intelligence Failures: A Review of Global Collaboration. NATO Publications.
- White, C. (2019). Intelligence Ethics in Natural Disasters. Sage.